

– від ціни у класичній політичній економії до пріоритетної ролі нецінових інструментів, до яких, зокрема, відноситься якість товару та обслуговування споживача, вибір методу виробництва, вибір продукції, тактика її збуту, реклама, використання інновацій та новітніх технологій [2, с.15-23, 45-75].

Окрім теоретико-методологічного базису дослідження проблеми конкуренції, цінність наукових здобутків індустріальної епохи полягає ще й у тому, що у міру накопичення досвіду вивчення конкуренції, як економічної категорії, уявлення про неї поступово розширювались і зрештою перетнули межі ринкових механізмів. Як зазначає О. Александрова, характерною особливістю розвитку конкуренції у цей період стало її поширення на всі сфери життєдіяльності суспільства, а також створення нових важелів її регулювання – правових норм (антимонопольне законодавство) та соціальних інституцій. На етапі становлення інформаційного суспільства, який триває дотепер, конкуренція зводиться до пріоритетного володіння інформацією, фінансами та енергетичними ресурсами [1, с. 6].

Список літератури:

1. Александрова О.С. Конкуренція як принцип суспільного розвитку: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / О.С. Александрова. – Сімферополь, 2004. – 11 с.
2. Архипов А.М. Формирование и развитие теории конкуренции в истории экономической мысли : автореф. дис. на соискание науч. степени кандидата эк. наук : спец. 08.01.00 «Экономическая теория» / А.М. Архипов. – М., 2008. – 26с.
3. Мизес Л. Человеческая деятельность: Трактат по экономической теории [Електронний ресурс] / Л. Мизес. – Челябинск. : Социум, 2005. – 878 с. - Режим доступу : <http://socioline.ru/book/lyudvig-fon-mizes-chelovecheskaya-deyatelnost-traktat-po-ekonomicheskoy-teorii#attachments>.
4. Попов В. Политическая системология [Електронний ресурс] / В. Попов, И. Крайнюченко. – Пятигорск. : Издательство ПГГТУ, 2011. – 136 с. - Режим доступу : <http://holism.narod.ru/PoliticalSystemology.htm>.

РОЗВИТОК ТЕОРІЇ СПОЖИВАННЯ ТА ЗАОЩАДЖЕННЯ ПІСЛЯ КЕЙНСА

Піскун А.В., аспірант кафедри статистики, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

При аналізі сучасної динаміки національного доходу та його структури значну увагу приділяють саме теорії споживання та заощадження

Дж.М.Кейнса, яку він виклав у своїй роботі «Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей» [1]. Але дана теорія почала давати збої, що породило багато загадок. В результаті теорія споживання та заощадження зацікавила багатьох економістів та отримала поштовх для подальшого розвитку з урахуванням всіх недоліків.

Після Другої світової війни майбутній нобелівський лауреат С. Кузнец звернув увагу на ряд емпіричних факторів, які не вкладалися в кейнсіанську теорію. Перша загадка стала відома як парадокс Кузнеца. За теорією Кейнса по закінченню війни частка державних витрат повинна зменшитися, а ріст випуску пов'язаний з падінням частки споживання в ВВП. Частка інвестицій в ВВП завжди приблизно постійна та не дуже велика. Тобто країна повинна була впасти в перманентну депресію, чого насправді не сталося. Дана загадка нанесла суттєвий удар по кейнсіанській теорії споживання. Тобто з'явилася необхідність в теорії споживання, яка б пояснила, чому після Другої світової війни середня схильність до споживання не знизилася з ростом випуску.

Другою загадкою Кузнеца стали проведені в 1950 році емпіричні дослідження залежності споживання від доходу в довгостроковому періоді часу [2]. Кузнец зібрав дані за сім десятиріч (з 1870 по 1940 рр.), які були усереднені та отримано сім точок. Ці точки достатньо точно лягали на промінь, який проходив через початок координат та мав нахил 45° , що повністю не відповідає теорії Кейнса. Тепер стало необхідним пояснити, чому кейнсіанська функція працює в короткостроковому періоді, але не працює в довгостроковому.

Відповіді на дані загадки першим намагався дати І.Фішер в теорії міжчасового вибору, відповідно до якої споживання залежить як від поточного доходу, так і від очікуваного в майбутньому потоку доходів. Крім того, споживання може залежати й від відсоткової ставки, хоча напрямок цього зв'язку не може бути встановлений без додаткових обмежень. Але теорія міжчасового вибору не змогла дати відповідь на другу загадку Кузнеца.

В 1950-1960 рр. в розвиток теорії І.Фішера американськими вченими М.Фрідменом та Ф.Модільяні були проведені дослідження, на основі яких були сформульовані нові теорії заощадження та споживання – теорія перманентного доходу та теорія життєвого циклу [3]. Ці теорії засновані на гіпотезі бажання домогосподарств забезпечити рівномірний рівень споживання протягом довгого періоду. Теорія перманентного доходу пояснює, чому саме існують відмінності в схильності споживання між «молодими» та «старими» домогосподарствами, уточнює саме поняття споживання. При цьому суттєвим недоліком даної теорії являється неможливість точного визначення перманентного доходу. Саме тому теорія перманентного доходу М.Фрідмана отримала подальший розвиток в теоріях адаптивних та раціональних сподівань, які стверджують, що суб'єкти економіки сподіваються на аналогічні доходи і в

майбутньому. Тому витрати на споживання являються постійною величиною, оскільки суб'єкти намагаються підтримувати свої витрати на постійному рівні. Якщо виявляється, що вони помилилися в своїх сподіваннях і доход змінився, то суб'єкти визнають свою помилку та змінюють споживчі витрати, в подальшому орієнтуючись уже на новий рівень доходу та споживання.

Теорія життєвого циклу Ф.Модільяні має багато спільного з теорією перманентного доходу, але різниця в тому, що досліджується зв'язок між споживанням, заощадженнями та доходом в залежності від стадії життєвого циклу. Так на протязі трудового періоду доходи зростають, досягаючи максимуму в зрілому віці, коли борги молодості погашені та відкладаються збереження на старість. Вихід на пенсію зменшує трудовий дохід до нуля, залишаються лише заощадження. Далі стабільне споживання забезпечується лише за рахунок збережень. Перевірка моделі життєвого циклу на статистичних даних підтвердила, що схильність до споживання прямо пропорційна віку домогосподарства, тобто «старі» домогосподарства споживають більшу частину багатства, ніж «молоді». Проте емпіричні дослідження виявили деякі відмінності між отриманими даними та теорією життєвого циклу. Так домогосподарства більше зберігають в зрілі роки, а люди похилого віку витрачають не значну частину збереженого та передають свої фінансові активи у спадок молодим.

Таким чином, нові теорії стверджують, що поточне споживання залежить не лише від поточного доходу, але й від середньозваженого майбутнього доходу, від доходів, отриманих на протязі всього життя, так як домогосподарства мають можливість брати позики, потім віддаючи їх, перерозподіляють майбутні доходи для покращення сьогоденного споживання. Але стан багатьох домогосподарств вказує на те, що теорія Кейнса вірна, оскільки поточне споживання залежить в більшій мірі саме від поточних доходів.

Список літератури:

1. Антология экономической классики. В 2-х томах. Т. 2. Предисловие, составление И.А. Столярова. – М.: «ЭКОНОВ», 1992. – 486 с.
2. Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф. Макроекономіка: Навч. посібник / Г.Е. Гронтковська, А.Ф. Косік // – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 672 с.
3. Курс экономической теории: Общие основы экон. теории. Микроэкономика. Макроэкономика. Основы национальной экономики: учеб. пособие для студентов вузов / рук. авт. коллектива и науч. ред. А.В. Сидоровича; МГУ им. В. Домоносова. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва: Издательство «Дело и Сервис», 2007. – 1040 с.